

แนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาล
เมืองลำหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ

The Guidelines for the Community Waste Management to Prevent
Marine Debris by People Participation and Local Government Case
Study of Canal Community in Ladluang Municipality and Songkanong
Subdistrict Administrative Organization Phra Pradaeng District Samut
Prakan Province

กรกช วงศ์สำราญ
นิสิตปริญญาโท คณะบัณฑิตวิทยาลัย สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
E-mail: petitejobdc@gmail.com
อุ้นเรือน เล็กน้อย
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
E-mail: unruan.t@chula.ac.th
Korakod Wongsomran
Master Student, Graduate School
Arts Program in Human and Social Development, Chulalongkorn University
Unruan Leknoi
Social Research Institute, Chulalongkorn University

รับเข้า : 14 สิงหาคม 2566 แก้ไข : 4 กันยายน 2566 ตอบรับ : 6 กันยายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน 2) แนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองลำหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการคัดเลือกกลุ่ม

ตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ แกนนําโครงการขยะชุมชน 5 ท่าน ผู้นำชุมชน 1 ท่าน บุคลากรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการจำนวน 4 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนทั้ง 2 พื้นที่ ยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล 2) แนวทางการจัดการขยะเพื่อป้องกันขยะทะเล โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 2 แห่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ มุ่งเน้นไปยังการมีส่วนร่วมของประชาชนให้รับรู้และตระหนักต่อปัญหาการจัดการขยะ ส่งเสริมการสร้างร่วมมือกับภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการขยะชุมชนทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่มแกนนำชุมชน และอาสาสมัครชุมชน

คำสำคัญ: ขยะทะเล การมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The Objective of this research were to study 1) people's participation in community waste management and 2) the approach for community waste management to prevent marine pollution with the participation of the Ladluang Municipality and the Songkanong Subdistrict Administrative Organization. The research was qualitative and selected a purposive sampling group of five community waste project leaders, one community leader, and four policy personnel and operational levels using in-depth interviews and focus group discussion. This research was analyzed using content analysis.

The results of the research revealed that 1) There is still a lack of people's participation in sanitary waste management in both areas. 2) Waste management guidelines to prevent marine debris by involving citizens and local government organizations in both areas are follow the same guidelines: focus on public participation in awareness of and comprehension of the waste management issues, encourage collaboration with public sector local government organizations and network partners in order to drive policies or projects involving community waste management in the short and long

term by providing incentives for people to participate in public relations through community leaders and volunteers.

Keywords: marine debris people participation local government

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาขยะในทะเลเป็นหนึ่งในปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญในระดับสากลที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเนื่องจากจำนวนประชากรโลกที่มีอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ขยะทะเลจึงเป็นปัญหาข้ามพรมแดนจากกระแสน้ำในมหาสมุทรที่พัดพาขยะไปตามทิศทางต่าง ๆ (Purba et al., 2019) แหล่งกำเนิดขยะในทะเลมาจากแหล่งสำคัญ 2 แหล่ง คือแหล่งกำเนิดที่อยู่บนภาคพื้นดิน ได้แก่ หลุมฝังกลบขยะชุมชน ระบบการเก็บรวบรวมและการขนย้ายขยะทั้งทางบกและทางน้ำ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสม และปรากฏการณ์ธรรมชาติ แหล่งกำเนิดขยะบนภาคพื้นดินส่วนมากมักเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของมนุษย์ การทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำคูคลอง และแหล่งกำเนิดที่อยู่ในมหาสมุทร ได้แก่ การขนส่งทางเรือ เรือสำราญและเรือท่องเที่ยว การประมงทะเล และชายฝั่ง และกิจกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556)

ประเทศสมาชิกอาเซียนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องเผชิญต่อความท้าทายต่อการสะสมของขยะพลาสติกในทะเล สถานการณ์ขยะทะเลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีแนวโน้มที่สูงขึ้น ในปี ค.ศ. 2021 ประเทศสมาชิกอาเซียนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญปัญหาขยะทะเลในระดับภูมิภาค ซึ่งมีแนวทางขับเคลื่อนในการส่งเสริมความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียนในการป้องกัน ลด และจัดการขยะทะเลเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ แผนปฏิบัติการภูมิภาคอาเซียนว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเลในปี พ.ศ. 2564 - 2568 โดยมีหัวใจสำคัญคือ การส่งเสริมและพัฒนาหลัก 3Rs รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (ASEAN Secretariat, 2021)

สำหรับสถานการณ์ขยะทะเลในประเทศไทยได้มีการคาดการณ์ว่ามีปริมาณขยะชุมชนใน 23 จังหวัดชายฝั่งทะเลในพ.ศ. 2563 เพิ่มขึ้นจำนวน 11 ล้านตัน มีขยะที่กำจัดไม่ถูกต้อง 2.86 ล้านตัน โดยเป็นขยะประเภทพลาสติกจำนวน 343,183 ตัน และคิดเป็นขยะทะเลจำนวน 34,318-51,477 ล้านตัน ซึ่งปริมาณขยะทะเลในปี พ.ศ. 2563 สูงกว่าใน พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจำนวน 27,334-41,000 ตัน (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2565 อ้างถึงใน กรมควบคุมมลพิษ, 2563) ส่วนปริมาณขยะลอยน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาที่ไหลลงสู่อ่าวไทยในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 681 ตัน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นกว่า พ.ศ. 2563 ที่มีจำนวน 168 ตัน และ พ.ศ. 2564 ที่มีจำนวน 317 ตัน ซึ่งองค์ประกอบของขยะทะเลในประเทศไทยส่วนมากแล้วมักจะเป็นขยะพลาสติก อาทิ ภาชนะพลาสติก และหีบห่อบรรจุ

อาหาร ซึ่งใน พ.ศ. 2565 พบปริมาณมากถึง 102,421,837 ชิ้น หรือ 622.27 ตัน โดยคิดเป็นร้อยละ 83.33 (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2565)

จากสถานการณ์ขยะทะเลในประเทศไทยชี้ให้เห็นว่าปริมาณขยะชุมชนยังคงเป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างยิ่ง ประเทศไทยจึงได้กำหนดให้ปัญหาขยะทะเลเป็นวาระแห่งชาติที่มีการกำหนดแผนบริหารจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) แผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศจึงได้มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ การให้ความรู้ รมรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนมีการคัดแยกขยะ และมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดทำโครงการจัดการขยะเพื่อให้สอดคล้องกับแผนบริหารจัดการขยะในระดับชาติ (กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

ประเทศไทยได้มีการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแพร่หลาย ซึ่งจากการศึกษาการจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาขยะชุมชนเกิดขึ้นจากการจัดระบบการกำจัดขยะที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการบริหารจัดการขยะ (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี และศุภวรรณ ภิรมย์ทอง, 2558) อีกทั้งประชาชนยังคงขาดการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ขาดความรู้และความตระหนักการจัดการขยะ และยังคงขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด (ประสารโชค ฐะนุติ และวิภาณี เผือกบัวขาว, 2562) จะเห็นได้ว่าปัญหาขยะชุมชนในประเทศไทยเกิดจากการกำจัดขยะอย่างไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล อันเนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะ และปัญหาอุปสรรคอันเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาความสำคัญของการจัดการขยะชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดยความร่วมมือของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ชุมชนและริมคลองในเขตตำบลบางพึ่งในพื้นที่การดูแลของเทศบาลเมืองลัดหลวง และชุมชนริมคลองลัดหลวง หมู่บ้านคลองหลวง หมู่ที่ 11 ในพื้นที่การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นมีพื้นที่ติดกับคลองสำคัญ คือ คลองลัดหลวงที่เชื่อมต่อไปยังแม่น้ำเจ้าพระยาออกสู่ทะเล

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะชุมชนกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีความสำคัญต่อการศึกษาแนวทางการป้องกันขยะไม่ให้รั่วไหลออกสู่ทะเลที่สอดคล้องกับแผนบริหารจัดการขยะในระดับชาติ และในระดับภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ยังเห็นว่าการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางในการจัดการ

ขยะชุมชนเพื่อป้องกันขยะที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงมีอย่างจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมุ่งเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ริมคลองที่เชื่อมออกไปสู่แม่น้ำเจ้าพระยาบนพื้นฐานของหลักการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดการขยะชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ตัวแทนชุมชน 2) บุคลากรภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยคัดเลือกจากการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ 1) แกนนำโครงการขยะชุมชน ตำบลบางพิง 5 ท่าน ผู้นำชุมชนริมคลองลัดหลวง (ชุมชนคลองหลวง) หมู่ที่ 11 1 ท่าน กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ แกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านขยะชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กำหนดเกณฑ์การคัดออก คือ กลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนที่ยังไม่มีบทบาทชัดเจนในการดำเนินงานด้านขยะชุมชน 2) บุคลากรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของเทศบาลเมืองลัดหลวง 3 ท่าน และบุคลากรระดับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง 1 ท่าน กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านการจัดการขยะชุมชนโดยตรง กำหนดเกณฑ์การคัดออก คือ บุคลากรที่ไม่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานในเรื่องการจัดการขยะชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) มีลักษณะเป็นแนว

คำถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เปิดกว้างให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นผ่านประสบการณ์และองค์ความรู้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวทางการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าให้มีความครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ แกนนำโครงการ ชะชะชุมชน ชุมชนตำบลบางพิง 5 ท่าน ผู้นำชุมชนริมคลองลัดหลวง (ชุมชนคลองหลวง) หมู่ที่ 11 ตำบลทรงคนอง 1 ท่าน บุคลากรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของเทศบาลเมืองลัดหลวง จำนวน 3 ท่าน และบุคลากรระดับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองจำนวน 1 ท่าน โดยมีแนวคำถามที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ คือ 1) การจัดการชะชะชุมชนของประชาชน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชะชะ 3) การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) โดยการตรวจสอบแหล่งบุคคลจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ บุคลากรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของเทศบาลเมืองลัดหลวงจำนวน 3 ท่าน และบุคลากรระดับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองจำนวน 1 ท่าน มาพิจารณาเปรียบเทียบและทำการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ความครบถ้วนและเที่ยงตรงของข้อมูล และลดอคติ (Bias) ที่อาจมีแนวโน้มเกิดขึ้นในงานวิจัย ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้รับมีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) นำผลศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยมาเสนอแนวทางการจัดการชะชะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดชะชะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Inductive) ในเชิงบรรยายพรรณนา โดยนำเสนอตามประเด็นที่ระบุในวัตถุประสงค์การวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1. การคัดเลือกข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยสังเคราะห์ประเด็นที่ต้องการศึกษาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย

1.1 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชนของประชาชนทั้ง 2 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ 1) สถานการณ์ขยะภายในชุมชนและการจัดการขยะของประชาชนในชุมชน 2) การตระหนักรู้ของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน 3) ความร่วมมือของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน 4) โครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการคัดแยกขยะ 5) การรวมกลุ่มของประชาชนในด้านขยะ

1.2 ประเด็นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่ง ประกอบด้วย 1) ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานในการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) ความร่วมมือของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะชุมชน

2. นำเสนอผลการศึกษาโดยตรวจสอบความสอดคล้องในประเด็นที่ต้องการศึกษากับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. นำผลการศึกษามาที่วิเคราะห์หาจัดทำแนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 2 ข้ออย่างละเอียดว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น หรือมีแนวทางที่เชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการจัดการขยะในระดับชาติเพื่อป้องกันการเกิดขยะรั่วไหลลงสู่ทะเล หรือไม่อย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ 2) แนวทางในการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีรายละเอียดดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอกระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ สรุปข้อค้นพบในแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะภายในชุมชนริมคลองพื้นที่ตำบลบางพึ่ง อยู่ในความดูแลของเทศบาลเมืองลัดหลวง ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของชุมชนในภาพรวมมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง พบโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ประชากรแฝงเข้ามาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แหล่งกำเนิดของขยะในชุมชนโดยทั่วไปจึงมาจากพฤติกรรมความเคยชินของประชาชน เนื่องด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมจึงส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ขาดความตระหนักรู้ และขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ประชาชนยังไม่นิยมคัดแยกขยะต้นทาง มักจะแยกขยะเฉพาะส่วนที่สามารถนำไปขายต่อได้ เนื่องจากไม่มีถังขยะเพียงพอที่จะให้ประชาชนนำขยะมาคัดแยกก่อนทิ้ง ประชาชนจึงนิยมนำขยะมาเทรวมกันมัดใส่ถุงดำและทิ้งตามจุดต่างๆ เนื่องด้วยชุมชนริมคลองในพื้นที่ตำบลบางพึ่งเป็นทางเท้าทั้งหมดจึงทำให้รถเก็บขยะขนาดใหญ่ไม่สามารถเข้าไปได้ บุคลากรจากเทศบาลจึงเข้ามาดำเนินการเก็บขนเพื่อนำไปกำจัดต่อบ่อขยะแพรกษา นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาขยะเก่าตกค้าง เช่น เฟอร์นิเจอร์เก่า กิ่งไม้ขนาดเล็ก อันเนื่องจากประชาชนยังคงขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม รวมทั้งการจัดพิธีกรรมหรือกิจกรรมภายในชุมชนยังคงพบว่า มีขยะพลาสติกและขยะอินทรีย์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก

“เชือดกูรบานเลียดไหลลงคลอง มูลวัว ผมเนี่ยจะไปเก็บมูลวัวอะไรที่เขาให้กิน มันมูลวัวติดก็เอามาเลี้ยงไส้เดือนมันมีมูลวัวติดผมก็ไม่ไหวจะเก็บ ส่วนมาก เลียด ถ้าเชือดเสร็จก็รดดับเพลิง ฉีดน้ำล้างลงคลอง มันไม่เหมาะสมที่จะไปเชือดในกูโบร์ เราก็ไปเชือดที่โรงเรียน เชือดที่โรงเรียนเสร็จเลียดก็เป็นพื้นปูนอะ มันจะไปไหนมันไม่ได้ฝังกลบ”

(แกนนำชุมชน, 2565)

ปัจจุบันชุมชนได้สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกสำหรับจัดทำโครงการเกี่ยวกับการคัดแยกขยะภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมากขึ้น โครงการขยะภายในชุมชนมีทั้งหมด 4 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการขยะแลกบุญ 2) กิจกรรม Big Cleaning 3) ตลาดนัดขยะรีไซเคิล 4) ซาเล้งชุมชน นอกจากนี้ยังได้สร้างความร่วมมือโดยการทำ MOU ร่วมกับเทศบาลในการจัดทำโครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในพื้นที่ชุมชนปากลัดหมู่ที่ 17 และหมู่ที่ 18 เป็นชุมชนนาร่องอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการรวมกลุ่มเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านขยะชุมชน พบว่า มีกลุ่มปากลัดอินทรีส์ ที่ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะภายในชุมชนริมคลองลัดหลวง (ชุมชนคลองหลวง) หมู่ที่ 11 ตำบลทรงคนอง ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีความเป็นเมืองและมีพื้นที่ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะทั่วไปของชุมชนมีลักษณะที่ค่อนข้างคับแคบพื้นที่ทั้งหมดเป็นทางเท้า ประชาชนในพื้นที่ส่วนมากแล้วพบว่าเป็น

กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนยังไม่นิยมคัดแยกขยะต้นทาง มักจะนำขยะมาเทใส่รวมกัน โดยจะคัดแยกเฉพาะขยะพลาสติกที่สามารถนำมาเก็บไว้ขายต่อได้ นอกจากนี้ก็ยังคงขาดความตระหนักในการคัดแยกขยะอันเนื่องมาจากความเคยชินของประชาชน

ปัจจุบันมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านกลุ่มอาสาสมัครและผู้นำชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนยังไม่ได้มีการรวมกลุ่มที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะหรือดำเนินงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นทางการ

1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองลัดหลวง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนยังคงขาดความตระหนักต่อการคัดแยกขยะ ในแต่ละปีทางเทศบาลเมืองลัดหลวงได้จัดทำโครงการในเรื่อง การจัดการขยะชุมชนในเขตเทศบาลโดยจะมีวิทยากรไปให้ความรู้ ทำกิจกรรมในชุมชนต่างๆ ซึ่งทางเทศบาลได้นำหลัก 3Rs ไปให้ความรู้ การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นไปยังการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความตระหนักต่อการคัดแยกขยะภายในชุมชน

“มุมมองของเราคือเน้นหลักไปที่การมีส่วนร่วมของประชาชน การที่ประชาชนตระหนักมากกว่าในเรื่องนี้ทุกคนเรามีความรู้กันหมด แต่จะมากน้อยมันขึ้นอยู่กับจิตสำนึกเพราะสมัยใหม่มีโซเชียล ถ้าเขามีความตระหนักในการจัดการที่บ้านเขามันก็จะส่งผลดี เราเป็นแค่พี่เลี้ยงเท่านั้นในหน่วยงาน คือทุกอย่างขึ้นอยู่กับประชาชนเองที่จะตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น”

(บุคลากรระดับนโยบาย, 2565)

ด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชากรแฝง ประชาชนส่วนใหญ่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การประชาสัมพันธ์จากกลุ่มอาสาสมัครชุมชน แกนนำชุมชนอาจไม่ทั่วถึง รวมทั้งประชากรแฝงส่วนมากยังขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม และขาดความตระหนักรู้ต่อการคัดแยกขยะชุมชน อันเนื่องมาจากความเคยชิน และความเร่งรีบในการใช้ชีวิตประจำวัน จึงส่งผลต่อการทำงานของพนักงานในการเก็บขยะในจากมีประชากรแฝงในชุมชนไม่คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง 2) บุคลากรและยานพาหนะที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ พนักงานในการเก็บขยะเป็นพนักงานของหน่วยงานเทศบาลทั้งหมด พนักงานยังคงไม่เพียงพอต่อการเก็บขยะในแต่ละวัน บางครั้งเกิดปัญหาารถเก็บขยะชำรุด เนื่องจากมีสภาพที่เสื่อมโทรมตามระยะเวลาการใช้งาน และบางวันจำนวนรถที่ยังไม่เพียงพอต่อการเก็บขยะในแต่ละวันส่งผลให้เกิดปัญหาขยะออกมาล้นถังและส่งกลิ่นเหม็น

1.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วม จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกต่อประชาชนให้เกิดความตระหนักรู้ต่อการคัดแยกขยะ

“ชาวบ้านไม่ค่อยให้ความร่วมมือ อะไรที่เขาไม่สะดวกเขาก็ไม่ทำ ค่อนข้างน้อย ถ้าจะได้รับความร่วมมือเยอะเลยน่าจะเป็นพวกองค์กรเอกชน อาจเป็นเรื่องในรูปของบริษัทโรงงาน เขาต้องการทำอะไรพวกนี้เพื่อสังคมอยู่แล้ว เขาถึงจะร่วมมือกับเราดี”

(บุคลากรระดับนโยบาย, 2565)

ด้านปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) ประชาชนไม่นิยมคัดแยกขยะต้นทางก่อนทิ้ง องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองได้มีการจัดสรรถังขยะแยกประเภท 4 สี ได้แก่ ถังขยะสีน้ำเงิน ถังขยะสีเขียว ถังขยะสีแดง ไว้ตามหน้าบ้านเรือนของประชาชน แต่ก็ยังพบว่าส่วนมากแล้วประชาชนยังคงนิยมนำขยะประเภทต่างๆ มามัดปากถุงและทิ้งรวมกันในถังขยะโดยไม่มีการแยกประเภทขยะ บางครัวเรือนจะแยกเฉพาะขยะพลาสติกที่สามารถนำไปขายต่อได้ หรือนำไปให้พนักงานที่เข้ามาเก็บขยะ เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองยังไม่มีสถานที่การคัดแยกขยะ จึงต้องเก็บขนไปรวบรวมไว้ที่บ่อแพรง 2) ขาดแคลนบุคลากรในการเก็บขยะ องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองยังไม่มีพนักงานประจำในการเก็บขยะ จึงจำเป็นที่จะต้องจ้างพนักงานเก็บขยะจากบริษัทเอกชนให้เข้ามาดำเนินการ บางวันอาจทำให้มีพนักงานไม่เพียงพอต่อการเก็บขยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่วัดมีงานประจำปีที่สำคัญจะทำให้มีปริมาณขยะมากขึ้นกว่าปกติจนขยะล้นออกมานอกถังขยะ 3) ยานพาหนะที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ รถเก็บขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนองยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการดำเนินการเก็บขยะในแต่ละวัน เนื่องจากว่าพนักงานต้องวนเวียนเก็บขยะตามหมู่บ้านต่างๆ ด้วย จึงทำให้บางครั้งรถเก็บขยะเกิดความชำรุด เสื่อมสภาพไปตามระยะเวลาของการใช้งาน จึงทำให้บางสัปดาห์พนักงานไม่สามารถเข้ามาเก็บขยะได้ตามช่วงเวลาที่กำหนด

ส่วนในด้านโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการวางแผนจะทำในอนาคต คือ 1) การปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชน 2) การจัดทำโครงการขยะรีไซเคิล เพื่อนำขยะมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3) การแจกถุงขยะแยกประเภทในแต่ละครัวเรือน เพื่อให้สะดวกต่อการเก็บขยะ โดยจะมุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง

2. แนวทางในการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปข้อค้นพบในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 บุคลากรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง มีแนวทางในเรื่องการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การมุ่งเน้นไปยังการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้รับรู้และตระหนักถึงปัญหาการจัดการขยะต้นทาง เน้นการสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชน และกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การสร้างแรงจูงใจให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนนโยบายหรือโครงการที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการขยะชุมชนทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว

2.2 การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่ง ผลการวิจัยพบว่างบประมาณและบุคลากรยังคงไม่เพียงพอต่อการเก็บขนขยะชุมชนในแต่ละวัน ยังคงมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของยานพาหนะในการเก็บขนขยะที่ขรุขระบ่อยครั้งตามระยะเวลาการใช้งาน จำนวนเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงานยังไม่คงที่ และยังขาดเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทำให้การบริหารจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวทางในการจัดการขยะเพื่อป้องกันขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการลดปัญหาขยะทะเลในระดับชาติ และในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนี้

1. ควรผลักดันนโยบาย โครงการ งบประมาณและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชนและรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมให้เกิดความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทในแต่ละชุมชน รวมถึงสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนช่วยกระตุ้นและดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะต้นทางให้เกิดความต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

2. การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินงานด้านการจัดการขยะชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น จัดสรรถังขยะแบบแยกประเภทอย่างทั่วถึงให้แก่ประชาชนในแต่ละครัวเรือนสามารถคัดแยกขยะได้อย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล การจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมสำหรับจัดทำโครงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะต้นทาง การจัดกิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจเพื่อให้ประชาชนได้เห็นถึงคุณค่าในการคัดแยกขยะต้นทาง และการจัดสรรงบประมาณจัดซื้อครุภัณฑ์ยานพาหนะจัดเก็บขนขยะชุมชนให้มีอย่างเพียงพอเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการขยะชุมชนไม่ให้รั่วไหลลงสู่คูคลอง

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนและผลักดันให้มีประชาชนในพื้นที่ก่อตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนอย่างเป็นทางการและมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะและสานต่อโครงการในด้านการจัดการขยะที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

4. ผลักดันนโยบายระดับท้องถิ่นโดยการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้เพื่อนำขยะพลาสติกเข้าสู่กระบวนการผลิตตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะในระดับชาติ ซึ่งอาจทำในรูปแบบโครงการนำร่องให้เกิดความเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยการสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องขยะ และการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ภาคประชาชนให้มีความตระหนักรู้ถึงการสร้างมูลค่าของขยะ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้กับหลัก 3Rs เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการสร้างมูลค่าของขยะพลาสติกให้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองในเขตเทศบาลเมืองลัดหลวงและองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน สามารถอภิปรายได้ดังนี้ ประชาชนทั้ง 2 พื้นที่ ยังไม่เล็งเห็นความสำคัญของการคัดแยกขยะ และยังคงขาดความตระหนักในการจัดการขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างจิตสำนึกต่อประชาชนให้เกิดความตระหนักรู้ต่อการคัดแยกขยะในภาครั้วเรือน โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกลุ่มภาคีเครือข่ายในการจัดทำโครงการด้านขยะชุมชน เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน จึงเห็นว่าผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าว งานวิจัยของอัญญรัตน์ พิเพียร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล และไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ส่งผลให้เกิดปัญหาขยะตกค้าง งานวิจัยของกัณท์รัตน์ นวลมา และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอม อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การจัดการขยะของประชาชนในบางครัวเรือนยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล เกิดปัญหาขยะตกค้างภายในชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชาชนไม่นิยมคัดแยกขยะต้นทางก่อนนำไปทิ้ง อันเนื่องมาจากขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะอย่างถูกหลักสุขาภิบาล

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่ง เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งในด้านความร่วมมือของประชาชน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน กล่าวคือ ประชาชนยังคงขาดการมีส่วนร่วม และความตระหนักรู้ถึงปัญหาขยะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงยังจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ของแกนนำชุมชน กลุ่ม

อาสาสมัคร และกลุ่มภาคีเครือข่าย ส่วนในด้านอุปสรรคหลักของการดำเนินงานในด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่ง คือ การขาดแคลนบุคลากร และยานพาหนะที่ไม่เพียงพอสำหรับเก็บขนขยะอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นว่าผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยดังนี้ งานวิจัยของนภา จันทรตรี และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการขยะอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี พบว่าประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการขยะอย่างถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนปัญหาอุปสรรคหลักในการดำเนินงานด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า มีปัญหาการเก็บขนขยะช้า รุด อันเนื่องมาจากสภาพรถที่มีความเสื่อมสภาพตามระยะเวลาการใช้งาน จึงส่งผลต่อการเก็บขนขยะจนเกิดปัญหาขยะล้นถัง งานวิจัยของ ไชยสุรีย์ นาคะ เสงนิธินันท์กุล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านห้วยป่าซาง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนขาดความตระหนักรู้ในการจัดการขยะ ยังคงมีการจัดการขยะอย่างไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล ส่วนปัญหาอุปสรรคหลักในการดำเนินงานด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า มีปัญหาหลักในด้านบุคลากร ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการขยะ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องการจัดการขยะ เช่น การกระตุ้นให้เกิดการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างจริงจัง การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนด้านการบริหารจัดการยังคงจำเป็นต้องมีการจัดสรรบุคลากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งควรที่จะผลักดันนโยบายที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ เช่น การนำหลักคิด 3Rs และการนำหลักเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การดำเนินงานในเชิงยุทธศาสตร์ท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณและบุคลากรด้านการจัดการขยะที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและเห็นถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะ ก็จะสามารถเดินหน้าขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมด้านขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 แห่งได้สอดคล้องกับแผนบริหารจัดการขยะในระดับชาติ และในระดับอาเซียนที่ว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเลในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

2. แนวทางการจัดการขยะเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนของเทศบาลเมืองลัดหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 2 แนวทางสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 แนวนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อบริหารจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดการขยะชุมชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งควรจัดทำนโยบาย โครงการ งบประมาณและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการขยะชุมชน และรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมให้เกิดความชัดเจน โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทในแต่ละชุมชน รวมถึงสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนช่วยกระตุ้นและดำเนินกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะต้นทางให้เกิดความต่อเนื่องมากขึ้น

2. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน และสร้างความร่วมมือร่วมกับตัวแทนจากผู้นำชุมชน หรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้นำเสนอสถานการณ์ขยะชุมชนในปัจจุบัน แสดงความคิดเห็นและร่วมระดมความคิดเห็นแก้ไขปัญหาขยะชุมชน รวมถึงการรับทราบโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการ หรือความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอกเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปพัฒนาเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ได้อย่างยั่งยืน

3. การจัดทำนโยบายระดับท้องถิ่นโดยการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้เพื่อนำขยะพลาสติกเข้าสู่กระบวนการผลิต ซึ่งอาจทำในรูปแบบโครงการนำร่องให้เกิดความเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยการสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องขยะ และการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ภาคประชาชนให้มีความตระหนักรู้ถึงการสร้างมูลค่าของขยะ เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้กับหลัก 3Rs เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในการสร้างมูลค่าของขยะพลาสติกให้มากยิ่งขึ้น

2.2 แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดปริมาณขยะชุมชน การป้องกันขยะไม่ให้รั่วไหลลงสู่คูคลอง และการส่งเสริมการคัดแยกขยะอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจแก่ประชาชนในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยการจัดทำโครงการส่งเสริมคัดแยกขยะที่นอกเหนือไปจากการทำตลาดนัดรีไซเคิล โครงการขยะสะสมบุญ เช่น การจัดประกวดในด้านการส่งเสริมการคัดแยกขยะในแต่ละชุมชน โดยการมอบของรางวัลให้แก่ชุมชนที่ชนะเลิศการประกวด ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของเงินทุนที่ทำให้ชุมชนสามารถนำไปดำเนินการต่อยอดโครงการเกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในอนาคต

2. ปรึกษาหารือร่วมกับองค์กรภายในชุมชน เช่น มัสยิด วัด เพื่อสร้างความร่วมมือ และสร้างความตระหนักรู้กับองค์กรภายในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ เพื่อหาแนวทางในการลดการเกิดขยะพลาสติกในชุมชน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนและผลักดันให้มีประชาชนในพื้นที่ก่อตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายภายในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะชุมชนอย่างเป็นทางการและมีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะ และสานต่อโครงการในด้านการจัดการขยะที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันให้มีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ดังนั้นบทบาทสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการคัดแยกของประชาชน คือ ดำเนินงานตามหลัก 3Rs คือการใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการจัดการขยะในระดับชาติโดยมุ่งเน้นการลดปริมาณขยะต้นทาง และรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนคัดแยกขยะต้นทางก่อนทิ้ง ซึ่งยังจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับประชาชนจากทุกภาคส่วน สร้างจิตสำนึกต่อประชาชน รณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชนและกลุ่มอาสาสมัครในแต่ละพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากจะนำหลัก 3Rs มาปรับใช้ในแผนจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนแล้ว ยังควรผลักดันนโยบายระดับท้องถิ่นโดยการนำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้เพื่อนำขยะพลาสติกเข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าให้แก่ขยะพลาสติกอย่างเป็นรูปธรรมตาม Roadmap การจัดการขยะพลาสติก ปีพ.ศ. 2561-2573 และแผนปฏิบัติการว่าด้วยการต่อต้านขยะทะเล ปี พ.ศ. 2564 - 2568 ซึ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การจัดการขยะชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะขับเคลื่อนนโยบายตามแผนปฏิบัติการจัดการขยะในระดับชาติ โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนเกิดความตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาขยะ การรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กรชุมชนที่เกี่ยวกับด้านการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมเรื่องขยะภายในชุมชน และเป็นตัวแทนของชุมชนในการประสานความร่วมมือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

2. การดำเนินงานด้านขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะผลักดันให้มีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดยานพาหนะสำหรับเก็บขนขยะเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

3. แนวทางในการจัดการขยะชุมชนเพื่อป้องกันการเกิดขยะทะเลโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรที่จะขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะชุมชนให้สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาขยะทะเลได้กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักให้ประชาชนได้เล็งเห็นถึงปัญหาขยะทะเล อันมีแหล่งกำเนิดมาจากการกำจัดขยะต้นทาง การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การไปศึกษาดูงาน และถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการขยะชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และงบประมาณจากส่วนกลางในการดำเนินงาน โดยมีผู้ดำเนินงานหลัก คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนภาคประชาชน และกลุ่มภาคีเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนริมคลองในประเทศไทย เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะและนำมาประยุกต์ใช้กับแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องของการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อป้องกันการรั่วไหลของขยะออกสู่ทะเล

2. ควรศึกษาการส่งเสริมจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศที่นำระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมาประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาเป็นนโยบายในระดับท้องถิ่นเพื่อลดปริมาณขยะพลาสติก และการนำขยะพลาสติกเข้าสู่กระบวนการผลิตในรูปแบบของเศรษฐกิจหมุนเวียน

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2559). แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559–

2564. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2556). คลังความรู้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. ค้นเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2566, จาก https://km.dmcr.go.th/c_260#:~:text=ต้นกำเนิดขยะในทะเล,ทะเลที่อยู่ในมหาสมุทร.

_____. (2565). รายงานประจำปี 2565. ค้นเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2566, จาก <https://dmcrth.dmcr.go.th/attachment/dw/download.php?WP=rUqjMT04qmSZG22DM7y04TyerPMjZz03qmAZA21CM5O0hJatrTDo7o3Q>

- กัณท์รัต นวลมา และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลโนนคอม อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น. *สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(38): 77-85.
- นภา จันทรตรี และคณะ. (2563). แนวทางการจัดการขยะอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลปากน้ำแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 14(3): 25-31.
- ประสารโชค ฐะนุติ และวิภาณี เพื่อกบัวขาว. (2562). แนวทางการบริหารจัดการขยะของเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 20(May): 141-149.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี และศุภวรรณ ภิรมย์ทอง. (2558). การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 8(2): 7-29.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). *ขยะทะเล...แก้ได้ที่ตัวเรา*. ค้นเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.onep.go.th/ขยะทะเล-แก้ได้ที่ตัวเรา>
- อัญญารัตน์ พิเพียร. (2559). การจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาศิลปศาสตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไอศูรย์ นาเคศ เสงนิธิฉันทกุล. (2557). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านห้วยป่าซาง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- Purba, N. P., Handyman, D. I., Pribadi, T. D., Syakti, A. D., Pranowo, W. S., Harvey, A., & Ihsan, Y. N. (2019). *Marine debris in Indonesia: A review of research and status. Marine pollution Bulletin* (146): 134-144.
- Secretariat, A. S. E. A. N. (2021). *ASEAN Regional Action Plan for Combating Marine Debris in the ASEAN Member States*. ASEAN Secretariat, Jakarta.

ผู้ให้สัมภาษณ์

- แกนนำโครงการขยะชุมชน ตำบลบางพิง เขตเทศบาลเมืองลัดหลวง. (27 กันยายน 2565). *สัมภาษณ์*.
แกนนำในการดำเนินโครงการขยะชุมชน. ชุมชนปากลัด ตำบลบางพิง เทศบาลเมืองลัดหลวง.
บุคลากรระดับนโยบาย เทศบาลเมืองลัดหลวง. (30 สิงหาคม 2565). *สัมภาษณ์*. เจ้าหน้าที่ระดับนโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองลัดหลวง.

บุคลากรระดับนโยบาย องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง. (18 ตุลาคม 2565). สัมภาษณ์.
เจ้าหน้าที่ระดับนโยบายด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง.

บุคลากรระดับปฏิบัติการ เทศบาลเมืองลาดหลวง. (30 สิงหาคม 2565). สัมภาษณ์. เจ้าหน้าที่ระดับ
ปฏิบัติการด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม. งานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมือง
ลาดหลวง.

ผู้นำชุมชนคลองหลวง หมู่ 11 เขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง. (18 ตุลาคม 2565).
สัมภาษณ์. ผู้นำชุมชน. ชุมชนคลองหลวง หมู่ 11 ตำบลทรงคนอง.